

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

<i>Ступінь вищої освіти:</i>	Бакалавр
<i>Спеціальність:</i>	081 «Право»
<i>Рік підготовки:</i>	1
<i>Семестр викладання:</i>	Осінній, весняний
<i>Кількість кредитів ЄКТС:</i>	10
<i>Мова(-и) викладання:</i>	українська
<i>Вид семестрового контролю</i>	Екзамен

Автор курсу та лектор:

К.і.н., доц. Антоненко Михайло Іванович

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри конституційного права

посада

antonenko@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-050-815-61-34

телефон

месенджер

Е-кампус

консультації

Викладач лабораторних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

* – 1) дані підрозділи вносяться до силабусу в разі, якщо практичні та (або) лабораторні заняття проводить інший викладач, котрий не є автором курсу та лектором;

2) припустимо змінювати назву підрозділу на «**Викладач лабораторних та практичних занять:**», якщо лабораторні та практичні заняття проводить один викладач, котрий не є автором курсу та лектором.

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу: На основі ґрунтовного опанування Конституції України, законів України, інших джерел права (у тому числі й актів міжнародного права) засвоїти основні засади конституційного ладу України, правового статусу людини і громадянина, державного й територіального устрою України, систему, принципи організації та діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування в Україні; сформувати стійкі переконання в необхідності жити й працювати за нормами Конституції України, інших законів України; сформувати вміння й навички використання норм Конституції України, інших законодавчих актів у практичній діяльності.

Результати навчання:

Знати: поняття "конституційного права та процесу", його місце в системі галузей публічного права; основні положення теорії конституціоналізму та конституції; концептуальні засади правового статусу людини і громадянина; конституційні основи побудови громадянського суспільства в Україні; системи органів державної влади і місцевого самоврядування; засади територіального устрою та особливості правового статусу Автономної Республіки Крим; передумови та причини виникнення конституцій, особливості формування понять „конституція” та «конституціоналізм»; вихідні засади доктрини конституціоналізму; визначення поняття конституції у розумінні представників різних юридичних шкіл; співвідношення формальної та матеріальної конституції; особливості та головні етапи конституційного розвитку України; види конституцій за основними класифікаційними критеріями; засоби забезпечення легітимності конституції; елементи механізму реалізації конституції, засоби забезпечення ефективності такої реалізації; поняття, види та способи тлумачення конституції.

Стан основних проблем науки конституційно-процесуального права;

-предмет, систему, джерела та методи конституційно-процесуального права України;

-загальні та спеціальні принципи конституційно-процесуального права;

-поняття, зміст і стадії конституційного процесу;

-конституційну процедуру проведення виборчого та референдного процесу;

-порядок організації і функціонування державних органів;

-механізм реалізації конституційних прав, свобод та обов'язків громадян в Україні;

-конституційно-процесуальні засади утворення і діяльності Конституційного Суду України.

Вміти: вільно орієнтуватися в чинному законодавстві;

застосовувати законодавство у практичній діяльності; збирати, перевіряти й оцінювати докази та їх процесуальні джерела,

тлумачити та застосовувати конституційні норми; юридично кваліфікувати факти порушення конституційних норм;

характеризувати конституцію з точки зору її класифікаційних характеристик, легітимності, ефективності її дії, ступеню

реалізації конституційних норм; логічно виражати та

***Передумови до
початку вивчення:***

обґрунтувати свою точку зору з приводу реалізації засад конституціоналізму в Україні, аналізувати особливості функціонування системи публічної влади України у відповідності до конституційних норм і принципів.

Базові знання та уявлення з теорії держави та права, філософії права, історії України, історії держави і права України, історії держави і права зарубіжних країн.

Мета курсу (набуті компетентності)

Конституційне право та процес як провідні галузі публічного права посідають важливе місце у національній правовій системі. Сучасне конституційне право – це галузь права, яка закріплює основні засади демократії, правовий статус особи та організацію державної влади і місцевого самоврядування. В умовах становлення України як демократичної, правової, соціальної держави вивчення цієї дисципліни має особливе значення та розвиває знання студентів із найбільш важливих політико-правових проблем розвитку нашої держави:

- 1) становлення конституціоналізму в Україні на демократичних засадах;
- 2) забезпечення прав людини та громадянина;
- 3) реалізація народовладдя;
- 4) формування дієздатних структур громадянського суспільства та інш.

В наслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

1. Навички використання положень Конституції України та конституційних законів, а також опанування студентами методики правового аналізу норм вказаної галузі права.
2. Здатність генерувати нові ідеї розвитку державності та вдосконалення конституційного законодавства України.
3. Здатність поставити завдання щодо організації та діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, реалізації прав та свобод людини і громадянина і визначити шляхи вирішення проблеми на основі конституційних матеріальних та процесуальних норм.
4. Здатність описати, класифікувати та змодельовати юридичні факти конституційно-правових відносин при реалізації положень законодавства щодо законодавчого, виборчого процесів та реалізації контрольних повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Конституційне право України як провідна галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна.	денна 2/0/2 заочна 2/0/0	Поняття і предмет конституційного права. Соціальна природа конституційного права. Методи конституційно-правового регулювання. Система галузі конституційного права. Поняття системи та її складові елементи. Конституційно-правові норми, їх сутність, особливості та види.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
2	Конституційно-правові відносини. Конституційно-правова відповідальність.	денна 2/0/2	Конституційно-правові відносини, їх зміст та суб'єкти. Специфіка конституційно-правових відносин. Види конституційно-правових відносин. Підстави виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
3	Конституція – Основний Закон держави і суспільства.	денна 2/0/1	Теоретичні засади Конституції в доктрині вітчизняного і зарубіжного конституціоналізму. Поняття і сутність конституції. Система конституції: поняття і структурні елементи.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
4	Конституційний лад України.	денна 2/0/1	Поняття інституту конституційного ладу і його втілення в конституційному праві України. Принципи конституційного ладу України і їх закріплення в Конституції 1996 р. Конституційні характеристики української держави: юридичний, ідеологічний і фактичний зміст. Конституційний ідеал і реальна роль держави в політичному процесі.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
5	Конституційний статус людини і громадянина в Україні	денна 2/0/2 заочна 2/0/0	Концепція прав людини і громадянина і її відображення в конституційному законодавстві України. Правовий і фактичний статус людини в Україні: історія і сучасне становище. Принципи конституційного статусу людини і закріплення їх в Конституції 1996 р.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
6	Громадянство України	денна 2/0/2 заочна 0/0/2	Поняття і сутність громадянства. Громадянство і підданство. Особи з подвійним громадянством. Політико-правовий огляд становлення й еволюції інституту громадянства в Україні. Громадянство України і його законодавче регулювання. Загальна характеристика Закону України про громадянство України.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
7	Конституційні форми народовладдя в Україні	денна 2/0/1	Вибори як спосіб формування органів державної влади. Конституційне регулювання виборчої системи в Україні. Вибори і народне представництво. Поняття і джерела виборчого права. Правове регулювання суб'єктивних виборчих прав громадян і порядку проведення виборів.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
8	Верховна Рада України.	денна 2/0/1	Верховна Рада - парламент України, єдиний орган законодавчої влади. Значення конституційних характеристик Верховної Ради як представницького і законодавчого органу України. Парламент і парламентаризм. Структура, конституційний склад і порядок	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			формування Верховної Ради України. Строки повноважень. Підстави дострокового припинення повноважень парламенту та їх правові наслідки.	
9	Президент України.	денна 2/0/1	Поняття виникнення і розвиток інституту президентства України. Місце і роль Президента України в системі органів держави. Структура конституційно-правового інституту глави держави. Характеристика складових елементів інституту президентства.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
10	Виконавча влада в Україні.	денна 2/0/1	Система органів державної виконавчої влади, що встановлюється Конституцією України. Місце Кабінету Міністрів в системі органів державної влади та в системі органів виконавчої влади України. Структура конституційно-правового інституту виконавчої влади.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
11	Конституційні основи судової влади.	денна 2/0/2	Конституційні засади здійснення судової влади. Соціально-політичне призначення й конституційний статус судової влади в Україні. Суд в системі судової влади. Суд в системі правоохоронних органів. Основні моделі організації судової системи та втілення однієї з моделей в Конституції України 1996 р.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
12	Конституційний Суд в Україні.	денна 2/0/2	Конституційний Суд України. Порядок утворення і склад Конституційного Суду. Статус суддів Конституційного Суду. Правове регулювання процедури роботи Конституційного Суду України: стадії судового розбирання справ, учасники, права і обов'язки сторін.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
13	Державний устрій і територіальна організація України.	денна 2/0/2	Територія як об'єкт конституційно-правових відносин. Конституційне закріплення територіальної цілісності держави. Державно-територіальний устрій як категорія конституційного права України. Адміністративно-територіальний поділ як інститут конституційного права України.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
14	Місцеве самоврядування в Україні.	денна 2/0/1	Місцеве самоврядування за Конституцією України 1996 р. Принципи і система органів місцевого самоврядування. Порядок формування органів місцевого самоврядування. Голови місцевих Рад: порядок обрання і статус. Інші форми місцевого самоврядування. Матеріальна і фінансова основа самоврядування.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
15	Поняття, предмет і метод конституційно-процесуального права України	денна 2/0/1 заочна 2/0/0	Поняття, предмет і метод конституційно-процесуального права. Конституційно-процесуальні норми, їх особливості та класифікація. Проблеми реалізації конституційно-процесуальних норм. Конституційно-процесуальні відносини: поняття та зміст, суб'єкти та об'єкти. Юридичні факти. Джерела конституційно-процесуального права, їх оцінка та правова характеристика.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
16	Поняття, зміст і стадії конституційного процесу	денна 2/0/2	Поняття та основні риси конституційного процесу. Види конституційно-правотворчого процесу в залежності від видів правотворчості та характеру її суб'єктів (законодавчий, виборчий, референтний). Правотлумачний процес в Україні. Правореалізаційний процес.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
17	Виборчий процес в Україні	денна 2/0/2	Виборчий процес: поняття і законодавче регулювання. Стадії виборчого процесу в українському законодавстві. Призначення виборів. Складання списків виборців. Утворення виборчих округів та виборчих дільниць. Утворення і склад виборчих комісій, їх види і статус.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
18	Референтний процес в Україні	денна 2/0/2	Референтне право і референтний процес. Поняття і види референтумів. Предмет референтуму. Реалізація права вимоги референтуму. Суб'єкти, які призначають Всеукраїнський референтум. Особливості призначення Всеукраїнського референтуму за народною ініціативою.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
19	Порядок організації та діяльності Верховної Ради України	денна 2/0/2	Сесії Верховної Ради України. Розпорядок роботи. Порядок денний сесії. Ведення пленарних засідань. Прийняття рішень. Порядок надання слова. Організація розгляду питань. Порядок голосування. Організація роботи апарату Верховної Ради України.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
20	Законодавчий процес	денна 2/0/2	Загальна характеристика законотворчого процесу в Україні (проблема періодизації, розмежування основних стадій, необхідність покращення нормативно-правового регулювання законотворчого процесу в Україні).	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
21	Організація діяльності комітетів та тимчасових комісій Верховної Ради України	денна 2/0/1	Конституційно-правові основи організації діяльності Комітетів Верховної Ради України. Організація засідань Комітетів Верховної Ради України. Проведення спільних засідань декількох Комітетів Верховної Ради України. Особливості проведення закритих засідань Комітетів Верховної Ради України.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
22	Організація роботи народних депутатів у Верховній Раді України та серед виборців.	денна 2/0/1	Організаційно-правові форми діяльності народних депутатів у Верховній Раді. Депутатський запит та депутатське звернення. Організація роботи народного депутата України з виборцями. Порядок призначення, права та обов'язки помічника-консультанта народного депутата України.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
23	Організація діяльності Президента України	денна 2/0/1	Конституційно-правові основи організації діяльності Президента України. Організація діяльності Президента України як глави держави. Організація діяльності Президента України у взаємовідносинах з Кабінетом Міністрів України та іншими органами виконавчої влади. Організація діяльності Президента України із парламентом України та органами судової	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			влади.	
24	Організація діяльності виконавчої влади в Україні	денна 2/0/2	Порядок формування Уряду - Кабінету Міністрів України і припинення повноважень. Організація роботи Уряду України. Порядок підготовки і проведення засідань Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України, організація їх прийняття і виконання.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
25	Конституційні процесуальні засади організації та діяльності Конституційного Суду України	денна 2/0/1	Конституційне провадження в Україні: учасники, основні форми та етапи. Порядок звернення до Конституційного Суду України. Особливості реалізації суб'єктами конституційного провадження права на «Конституційне подання» та права на «Конституційне звернення».	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
26	Організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування	денна 2/0/1	Представницькі органи місцевого самоврядування: їх система і порядок формування. Структура місцевих рад. Форми і методи роботи місцевих рад. Сесія – основна організаційна форма діяльності місцевих рад. Організація роботи постійних і тимчасових комісій місцевих рад. Організація роботи сільських, селищних, міських голів.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
27	Конституційні процесуальні основи правового статусу особи.	денна 2/0/1	Процес реалізації конституційних прав і свобод громадян України. Конституційно-процесуальні основи реалізації права на свободу об'єднання. Конституційно-правові основи реалізації права на мирні зібрання. Конституційно-правові основи реалізації права громадян на звернення. Організація виконання військового обов'язку громадянами України.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання
28	Конституційно-правова відповідальність	денна 2/0/2 заочна 0/0/2	Співвідношення конституційно-правової і політичної відповідальності як засобів відповідальності органів влади перед народом. Поняття і специфіка конституційно-правової відповідальності. Форми конституційно-правової відповідальності. Санкції конституційно-правової відповідальності.	Участь в обговоренні Тести Індивідуальні завдання

Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1990.- № 31. Ст. 429.
3. Акт проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України - 1991.- № 38.- Ст. 502.
4. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» // Відомості Верховної Ради. – 2005. - № 2. - ст.44.
5. Загальна декларація прав людини. Прийнята ГА ООН 10 грудня 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К.,1992.
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Прийнятий ГА ООН 16 грудня 1966 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К.,1992.
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Прийнятий ГА ООН 16 грудня 1966 р. // Там же.
8. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 р. // Збірник законодавчих актів із питань громадянства. – К.: РІО МВС України, 1997. Див. також: Протокол № 4 від вересня 1963 р. і № 7 від 22 листопада 1984 р. до Європейської Конвенції. Там же. – С.13 - 15.
9. Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку. Прийнято резолюцією 34/169 ГА ООН від 17 грудня 1979 р.// Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. / Упоряд. Т. Яблонської. – К.: Сфера, 1999.
10. Конвенція про статус апатридів від 28 вересня 1954 р. // Збірник законодавчих актів із питань громадянства. – К.: РІО МВС України, 1997.
11. Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №1. – Ст. 1.
12. Закон України “Про інформацію” від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
13. Закон України “Про громадянство України” від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
14. Закон України «Про Конституційний Суд України»// Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 35, — Ст. 376.
15. Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 р.// Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 7-8, — Ст. 50.
16. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»// Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 31, — Ст. 545.
17. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р.// Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 2-3, — Ст. 12.
18. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 30. - С. 1114..
19. Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 11, — Ст. 143.
20. Закон України «Про всеукраїнський референдум»//Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 44-45. — Ст. 634.
21. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 7 жовтня 2010 року № 2591-VI // Офіційний вісник України. - 2010. - №79. - Ст.2792.
22. Закон України «Про місцеві державні адміністрації»//Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 20-21. — Ст. 190.

23. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року № 166-V // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 38. - С. 1696. - Ст. 385.
24. Закон України «Про доступ до публічної інформації»//Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 32. — Ст. 314.
25. Закон України «Про запобігання корупції»//Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 49. — Ст. 2056.
26. Закон України «Про комітети Верховної Ради України»// Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 19. — Ст. 134.
27. Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»// Відомості Верховної Ради України - 2003.- № 3.- Ст. 12.
28. Закон України «Про міжнародні договори України» // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - №50. - Ст. 540.
29. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст. 170.
30. Закон України “Про співробітництво територіальних громад” від 17.06. 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 34. – Ст. 1167.
31. Закон України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” від 05.02. 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91.
32. Закон України “Про засади державної регіональної політики” від 05.02. 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 90.
33. Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 07.06. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
34. Закон України “Про статус депутатів місцевих рад” від 11.07. 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
35. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 14-17. — Ст. 133.
36. Закон України “Про звернення громадян” від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
37. Закон України “Про іміграцію” від 7 червня 2001 р. // Голос України. – 2001. – № 122. – 13 липня.
38. Закон України “Про громадські об’єднання” від 22 березня 2012 р. зі змінами і доп. на 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1.
39. Закон України “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176.
40. Закон України “Про правовий статус іноземців” від 4 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст.161; “Про біженців” від 24 грудня 1993 р. // Там же. – 1994. – № 16. – Ст. 90.
41. Закон України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” від 23 грудня 1997 р. // Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
42. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України : Конституційний договір від 8 червня 1995 року № Ік/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. - № 18. - Ст. 133.
43. Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998 року : затверджена Законом України від 23 грудня 1998 року № 350-XIV // Відомості Верховної Ради України. -1999. - № 5-6. - Ст. 43.
44. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Барабаша О.Л. щодо офіційного тлумачення ст.94 та ст.160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституції України). – В кн.: Конституційний Суд України:

- Рішення. Висновки. 1997-2001. Кн. 1 / Відповід. редакт. канд. юрид. наук. П.Є.Євграфов. – К.:Юрінком Інтер, 2001.- С.39-42.
45. Рішення Конституційного Суду України у справі про здійснення державної влади народом від 05.10.2005// Урядовий кур'єр. - 17.10.2005.
46. Постанова Верховної Ради України «Положення про порядок роботи у Верховній Раді України із проектами законів, постанов, інших актів Верховної Ради України»// Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 11, — Ст. 143.
47. Постанова Верховної Ради України «Про Меморандум порозуміння й миру» № 1280-VII від 20 травня 2014 року //Голос України. 2014. - 24 травня.
48. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» № 214 від 08.04. 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 33. – Ст. 963.
49. Постанова Кабінету Міністрів України «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року» № 385 від 06.08. 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – Ст. 1966.
50. Постанова Кабінету Міністрів України «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» № 333 від 01.04. 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 30. – Ст. 831.
51. ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ЗАКОНУ УКРАЇНИ «Про співробітництво територіальних громад»//<http://old.minregion.gov.ua/attachments/files/reg.rozvutok/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80.pdf>
52. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо практичного застосування положень Закону України «Про співробітництво територіальних громад» в частині організації та юридичного оформлення співробітництва//http://old.minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/3539/Methodychna_a4_normal.pdf
53. Закон України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» від 19 грудня 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2020. — № 27. — Ст. 174.
54. Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)»//Відомості Верховної Ради України. — 2019. — № 40. — Ст. 212.
55. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року// Відомості Верховної Ради України. – 2019. - №21. – ст. 81. Із змінами.
56. Виборчий кодекс України// Відомості Верховної Ради України. – 2020. - №7, №8, №9. – ст. 48. Із змінами.
57. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 року // Офіційний вісник України. – 2021. - №31. – стор. 11, стаття 1762, код акта 104261/2021.
58. Закон України «Про правотворчу діяльність України» від 24 серпня 2023 р. / / Голос України. — 19.09. 2023. — № 32.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник/За заг.ред. професора Олійника А.Ю. – К.: Вид-во ЦУЛ, 2017. – 554с.
2. Батанов О. Проблеми конституційної регламентації компетенції місцевого самоврядування в Україні та зарубіжних країнах.— Право України, 2015. — № 9. — С. 104.
3. Белкіна Ю. Роль Президента України в забезпеченні культурних прав громадян. // Право України. – 2009.- № 12- С.161-168.
4. Бисага Ю.М. Конституційно-процесуальне право: навч. посіб/ Ю.М. Бисага, В.В. Гомонай, В.І. Чечерський. – Ужгород: Наш рідний край, 2006. – 256с.

5. Бориславський Л.В. Про потребу в новій навчальній дисципліні «Конституційно-процесуальне право». Наука конституційного права України: сучасний стан та напрями розвитку. Харків. Право – 2009. с. 108-116.
6. Влада в Україні : шляхи до ефективності / відп. ред. О. Д. Святоцький. – К.: Ін Юре, 2010. – 688 с.
7. Головатий С. В. Тріада європейських цінностей — верховенство права, демократія, права людини — як основа українського конституційного ладу//Право України. - 2011. - №5. - С. 159 - 174.
8. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу (частина третя: права людини) // Право України. - 2015. - № 1. - с. 13.
9. Гультай М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права. Курс лекцій. - Вид. ЦУЛ. - 2019. – 270 с.
10. Дашковська О. Конституційна відповідальність : методологічні засади дослідження [Текст] / О. Дашковська // Вісник Національної академії правових наук України : Збірник наукових праць. – 2013. – №3. – С. 101 - 107.
11. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи / за ред. Ю. С. Шемшученка : монографія. – К. : Інт держави і права ім. В. М. Корецького, 2001. – 656 с.
12. Добрянський С. Юридичне гарантування дотримання прав людини інституціями Європейського Союзу: перспективи удосконалення // Право України. - 2015. - № 2. - с.151
13. Історія української Конституції. / Упорядн. А.Г.Слюсаренко, М. В. Томенко. — К.: Право, 1997.
14. Колодий А. Принципы права: генезис, понятие, классификация, место и роль в правовой системе Украины// Право України. - 2013. - №1. – С. 68-79.
15. Конституційний процес в Україні та світовий досвід конституціоналізму : монографія / [Шемшученко Ю.С., Батанов О.В., Крусян А.Р.]. – К. – 2014. – 262с.
16. Конституційні засади сучасного державотворення: навчальний посібник у питаннях і відповідях: Навчальний посібник - Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій; за редакцією Т. Є. Кагановської. – Вид-во Право. – 2017. – с.304.
17. Корнеєв А. Створення Конституції України (етапи становлення) // Вісник Конституційного Суду України.-2005. - №3.-С.53-62.
18. Лавринович О. Шляхи удосконалення системи суб'єктів законодавчої ініціативи: досвід держав-учасниць ЄС та українські перспективи//Право України. 2011. № 3.с167-174;
19. Лисенков С.Л. Основи конституційного процесуального права: Навчальний посібник. – К.: Юрисконсульт, 2007. – 270 с.
20. Лисенков С.Л. Основи конституційного процесуального права України. – К.: Форум, 2005.
21. Лук'янов Д. Правові системи світу: історія і сучасність правосімейного підходу до їх типологізації// Право України. - 2015. - №9. – с. 81
22. Лук'янов Д. Национальная правовая система Украины среди правовых семей современности// Право України. - 2013. - №1. – с.152-165.
23. Майданик О. Парламентський контроль за функціонуванням виконавчої влади в Україні: питання теорії. // Право України. – 2010.- № 5- С.102-115.
24. Мартинюк Р. Умови розвитку змішаної парламентсько-президентської форми правління в Україні.. // Юридична Україна, 2008.- № 5. С. 32 – 36.
25. Мельниченко В., Плахотнюк Н. Інститут президента в Україні: стан та перспективи розвитку. // Право України. – 2009.- № 12- С.18-30.
26. Нестерович В. Ф. Збірник задач з конституційного права України. — К.:Ліра-К, 2011. — 320 с.

27. Нестерович В.Ф. Выборче право України: Підручник. – К. – Вид-во Ліра-К. – 2017. – 504 с.
28. Нестерович В. Практикум з Конституційного права України. Видавництво Ліра. - К. – 2018. – с. 640.
29. Онищенко Н., Зайчук О., Журавский В. Правовая система — интегративная категория правовой науки// Право України. - 2013. - №1. – С. 7-26.
30. Павловська Н. Механізм процедури імпичменту (теоретичний і практичний досвід). // Право України. – 2010.- № 3- С.115-120.
31. Перепелюк В. Конституційні процедури. Державно-процесуальне право: Навчальний посібник.- Чернівці: Рута, 2004. – с. 8 –61.
32. Рабинович П.М. Поняття процесуального права та його місце в структурі права України // Адвокат. – 2004. - №8.
33. Рудик П. Правові вимоги до процедури внесення змін до Конституції України //Віче. - 2014. - № 12. - С.20.
34. Святоцький О., Чушенко В. Питання теорії і практики конституціоналізму в Україні // Право України.-1998.-№2.
35. Селіванов О. Ухвали Конституційного Суду України та їх юрисдикційне призначення // Право України. - 2015. - № 4. - с.157.
36. Скрипнюк О. В. Конституційне право України : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Скрипнюк. – К. : Ін Юре, 2010. – 672 с.
37. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : академічне видання [текст] / О. В. Скрипнюк. – Х. : Право, 2009. – 468 с.
38. Скрипнюк О., Федоренко В. Правотворчість Президента України та її норма проектне забезпечення: питання теорії і практики (продовження) // Право України. - 2011. - № 3. – с. 175-186;
39. Скрипнюк О.В. Забезпечення ефективності функціонування системи демократичної влади: Україна і зарубіжний досвід// Право України. - 2015. - №5. – С. 72.
40. Совгіря О. В. Предмет конституційно-процесуального права України // Бюлетень Міністерства юстиції України, 2008.- № 9.
41. Совгіря О.В. Конституційно-процесуальне право України: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 533 с.
42. Совгіря О. В. Предмет конституційно-процесуального права України // Бюлетень Міністерства юстиції України.-2008. – № 9.
43. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС): Навчальної практичний посібник/ За заг. редакцією Толкованова В.В., Журавля Т.В. – Київ. 2016. – 154 с. <http://www.ims-ukraine.org/sites/default/files/IMC.pdf>
44. Стецюк П. Основи теорії конституції та конституціоналізму. - Львів: «Астролябія», 2003.- 232 с.
45. Теорія и практика застосування конституційного права України. Підручник. – За ред. Селіванова А.О. – К. – 2016. – с.176.
46. Теплюк М. Конституційні основи ефективності державної влади в Україні в умовах здійснення реформ // Право України. - 2015. - № 5. - с. 47.
47. Тодика Ю.Н. Конституция Украины: проблемы теории и практики: Монография.- Харьков: Факт, 2000. - 608 с.
48. Федоренко В. Утвердження процесуального конституційного права як запорука дієвості принципу верховенства права в Україні // Право України. – 2010. №3.
49. Шаповал В.М. Становлення конституціоналізму в Україні: проблеми теорії // Право України. -1998.- С.25-29.
50. Шемшученко Ю. С. Теоретические проблемы гармонизации законодательства Украины с европейским правом //Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / под общ. ред. Е. Б. Кубко, В. В. Цветаева. - К.: Юринком Интер, 2003. С. 35.

51. Шемшученко Ю., Пухтинський М. Проблеми децентралізації публічної влади в контексті підвищення її ефективності// Право України. - 2015. - №5. - С. 28.
52. Шемшученко Ю., Скрипнюк О. Зміцнювати, а не розхитувати державний суверенітет // Право України. - 2015. - № 8. - с. 15.
53. Федоренко В.Л. Конституційне право України. Підручник. – К. - 2016. – с.616.
54. Шаповал В. Історія конституційного упорядкування сучасної української держави / В. Шаповал, А. Корнєєва // Право України. – 2011. – № 5– 6
55. Шаповал В. Парламент як представницький орган.— //Право України, 2015. — № 3. — С. 114-135
56. Шаповал В. Парламент: організаційні характеристики.— // Право України, 2015. — № 4. — С. 120-134.
57. Шаповал В. Парламент: порядок законотворення.— //Право України, 2015. — № 6. — С. 165.
58. Шаповал В. Парламент: функціональні характеристики.— // Право України, 2015. — № 5. — С. 54.
59. Шутак І.Д. Як перемогти на виборах. Посібник. – К. - Вид-во Право. – 2014. – с.244.
60. Федоренко В. Система конституційного права України: поняття, генезис і структура.// Право України. - 2017. - № 5. - с. 18-26.
61. Сердюк В. Проблеми створення Вищого антикорупційного суду: первинний аналіз // Право України. - 2018.- №3. – с.52-64.
62. Щербанюк О. Конкурсний добір суддів: проблеми конституційної реалізації// Право України. - 2018.- №3. – с.92-109.
63. Хотинська-Нор О. Дисциплінарна відповідальність vs незалежність судді: у пошуках балансу// Право України. - 2018.- №3. – с.110-122.
64. Федоренко В. Конституціоналізм і революції// Право України. - 2018.- №4. – с.64-92.
65. Бориславська О. Конституційна юрисдикція в умовах європейської моделі конституціоналізму// Право України. - 2018.- №4. – с.93-107.
66. Слінько Т. Гарантування свободи слова як елемент сучасного конституціоналізму// Право України. - 2018.- №4. – с.108-125.
67. Мішина Т. Муніципальна реформа в Україні: стан і перспективи// Право України. - 2018.- №4. – с.126-138.
68. Токарська А., Софінська І. Сучасна правова доктрина громадянства: проблеми та перспективи розвитку// Право України. - 2018.- №4. – с.147-164.
69. Крючко Н. Ознаки судової влади: конституційно-правовий аспект// Право України. - 2018.- №4. – с.251-260.
70. Залесни Я. Конституційна скарга в Польщі: модель, доктринальне тлумачення та проблеми застосування// Право України. - 2018.- №12. – с.25-38.
71. Савчин М. Доктринальні проблеми запровадження конституційної скарги в Україні// Право України. - 2018.- №12. – с.39-54.
72. Летнянчин Л. Проблеми конституціоналізації індивідуальної конституційної скарги в Україні// Право України. - 2018.- №12. – с.55-76.
73. Шаптала Н. Проблеми подальшого законодавчого врегулювання діяльності Конституційного Суду України// Право України. - 2018.- №12. – с.220-236.
74. Тітов М. Визначення правових дефініцій як ключ до успішного продовження реформи з децентралізації влади в Україні// Право України. - 2019.- №3. – с.287-295.
75. Самбор М. Надзвичайний стан як умова обмеження права на свободу мирних зібрань// Право України. - 2019.- №4. – с.183-195.
76. Тітов М. Про деякі аспекти моделювання нового адміністративно-територіального устрою держави (укрупнення районів) // Право України. - 2019.- №5. – с.128-137.
77. Софінська І. Світоглядне ядро громадянства: від традиційних до емансипативних цінностей // Право України. - 2019.- №5. – с.138-150.

78. Христова Г. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини: основні аспекти розуміння // Право України. - 2019.- №6. – с.100-118.
79. Бакумов О. Відповідальність Парламенту України в системі юридичної відповідальності держави: конституційно-правовий аналіз// Право України. - 2019.- №7. – с.198-217.
80. Самбор М. Конституційні форми здійснення права на мирні зібрання: збори, мітинги, походи, демонстрації// Право України. - 2019.- №8. – с.255-267.
81. Ющик О. Демократія і народовладдя в Україні як предмет юридичної доктрини// Право України. - 2019.- №10. – с.25-39.
82. Барабаш Ю. Право на зміну конституційного ладу як складова правосуб'єктності Українського народу// Право України. - 2019.- №10. – с.66-81.
83. Мельниченко В. Правове регулювання всеукраїнського референдуму за народною ініціативою і розвиток народовладдя// Право України. - 2019.- №10. – с.113-129.
84. Куян І. Парламентські слухання як форма і засіб забезпечення народовладдя в Україні// Право України. - 2019.- №10. – с.130-141.
85. Кресіна І. Виборність суддів як реалізація принципу народовладдя// Право України. - 2019.- №10. – с.142-157.
86. Серьогін В., Серьогіна С. Децентралізація і місцеве самоврядування у контексті зміцнення народовладдя в Україні// Право України. - 2019.- №10. – с.158-174.
87. Батанов О. Народовладдя та муніципальна влада: феноменологія співвідношення і взаємодії// Право України. - 2019.- №10. – с.175-194.
88. Любченко П. Народовладдя та місцеве самоврядування: сутність і взаємообумовленість розвитку// Право України. - 2019.- №10. – с.195-211.
89. Чижмарь К.І., Лавринович О.В. Конституція України. Науково-практичний коментар. Видавничий дім «Професіонал». – К. – 2020. – 290 с.
90. Конституційне право України: навч.-метод. Посібник [Електронний ресурс]/ Д.С. Терлецький, М.В. Афанасьєва, Ю.Д. Батан та ін.; за заг. ред. Д.С. Терлецького. - Одеса: 2020. - 242с. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12412> DOI10.32837/11300.12412
91. Конституційне право України: підручник / [Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф.В. Веніславський та ін.]; за заг. ред. Т.М. Слінько. – Харків: Право, 2020. – 592 с.
92. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. – К.: ВАІТЕ, 2021. – 528с.
93. Пересада О.М. Конституційне право України: навчальний посібник в таблицях та схемах / О.М. Пересада. – Київ: ВД «Дакор», 2020. – 248 с. 51
94. Скрипнюк О., Скрипнюк О. Демократична, соціальна, правова держава в контексті національної ідеї України// Право України. – 2021. - №2. - с. 52-62.
95. Святоцький О. Поняття, ознаки, атрибути та символи державності // Право України. - 2021.- №9. – с.22-25.
96. Стефанчук Р. Традиція безперервності української державності// Право України. – 2021. - №9. - с. 12-21.
97. Шляхтун П., Колюх В. Конституційний Суд України як надпарламентський орган законодавчої влади // Право України. - 2021.- №1. – с.215-228.
98. Теплюк М. Конституційне визначення публічної влади – ключова ланка юридичної доктрини України // Право України. - 2021.- №2. – с.29-41.
99. Мороз О. Держава і місцеве самоврядування в Україні як інститути утвердження влади народу (питання взаємодії)// Право України. - 2021.- №2. – с.42-51.
100. Айріян К. Звернення суб'єктів права на конституційну скаргу до Конституційного Суду України: окремі аспекти // Право України. - 2021.- №7. – с.157-168.
101. Ковальчук В. Популізм і конституційна трансформація у країнах Центрально-Східної Європи та Україні // Право України. - 2021.- №8. – с.168-185.

102. Конституційне право : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер ; ОБСЄ. - Київ : ВАІТЕ, 2021. - 528 с.
103. Якимович Я. В. Конституційне право України. Курс лекцій / Яким Васильович Якимович. – Ужгород, 2022. – 129 с.
104. Софінська І. Громадянство та вакцинний націоналізм у дії (ревіталізація свободи пересування в Європейському Союзі)// Право України. - 2021.- №8. – с.186-198.
105. Рішення Європейського суду з прав людини щодо застосування тимчасових заходів у справі у зв'язку з військовою агресією Росії проти України від 1 березня 2022 року (втяг) // Право України. – 2022. - №3. - с. 39.
106. Барабаш О. Диджиталізація вітчизняної освіти: проблеми і перспективи розвитку в умовах глобалізації// Право України. – 2022. - №12. - с.109-121.
107. Рабінович П. На шляху до формування доктрини основоположних прав людини //Право України. – 2022. - №1. - с. 23-38.
108. Савчин М. Конституційна юстиція в умовах сучасної трансформації права // Право України. - 2022.- №1. – с.39-81.
109. Венгер В. Забезпечення системності національного законодавства в умовах війни: парламентський практичний вимір// Право України. – 2023. - №1. - с 76-93.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Офіційний портал Кабінету Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua/>
3. Електронна бібліотека: <http://www.info-library.com.ua/>
4. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>
5. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка www.library.univ.kiev.ua
6. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія” <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
7. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
8. Національна бібліотека Франції <http://www.bnf.fr/>
9. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>
10. Українська правнича фундація <http://www.ulf.com.ua/>
11. Центр європейського і порівняльного права <http://www.eclle.gov.ua/>
12. Центр розвитку українського законодавства <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	20
Тести	25
Індивідуальні завдання	25
Залік	30
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS
90-100	A
82-89	B
74-81	C
64-73	D
60-63	E
35-59	FX
0-34	F

Політика курсу

<i>Плагіат та академічна доброчесність:</i>	<p>Під час виконання завдань студент має дотримуватись політики академічної доброчесності та вимог, вкладених у Положенні про запобігання та виявлення академічного плагіату СНУ ім. В. Даля. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями.</p> <p>Студент може пройти певні онлайн-курси, пов'язані з курсом, на онлайн-платформах (Prometheus, Coursera тощо). За наявності сертифікату щодо повного проходження відповідного курсу можуть бути нараховані додаткові бали.</p>
<i>Завдання і заняття:</i>	<p>Всі завдання, передбачені програмою курсу, мають бути виконані своєчасно та у повному обсязі. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. У разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) строки можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана факультету.</p>
<i>Поведінка в аудиторії:</i>	<p>На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.</p> <p>Заняття відбуваються відповідно до чинного розкладу (онлайн чи оффлан) із дотриманням норм, передбачених постановою КМУ від 22 липня 2020 р. № 641 Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 та іншими нормативними актами.</p> <p>Під час занять студенти дотримуються правил етичної поведінки та норм локальних актів СНУ ім. В. Даля.</p> <p>Під час контролю знань студенти забороняється використання мобільних пристроїв.</p>